

Większość ludzi boi się albo wręcz brzydzi ludzi bezdomnych. Moja praca doktorska pisana w Instytucie Statystyki i Demografii SGH dotyczy deprivacji ekonomicznej (problemu braku). Ludzie bezdomni są uosobieniem tego zjawiska ekonomicznego. Jako doktorant z zakresu statystyki i demografii w SGH oraz statystyk w warszawskim Centrum Onkologii – Instytucie zajmuję się modelowaniem statystycznym trudnych problemów: od alkoholizmu, przemocy ekonomicznej po zachorowalność i umieralność na nowotwory złośliwe. Celem proponowanego przeze mnie projektu jest odpowiedź na pytanie o przyczyny bezdomności. Osiągnięciu tego celu pomoże budowa modelu statystycznego.

Jeszcze przed złożeniem wniosku o Preludium 13, w lutym-marcu 2017 r. przeprowadziłem badanie we wszystkich schroniskach, noclegowniach i ogrzewalniach dla bezdomnych mężczyzn w Warszawie. W kwestionariuszu mierzonych jest prawie 100 zmiennych, głównie dotyczących dzieciństwa. Jest to pierwsze w Polsce badanie dzieciństwa ludzi bezdomnych i ich życia przed epizodem deprivacji. Problem bezdomności jest silnie zróżnicowany przestrzennie i kulturowo: nie znalazłem jednak podobnego badania w literaturze anglojęzycznej, rosyjskojęzycznej oraz niemieckojęzycznej. Łączna liczebność próby zrealizowanej w lutym-marcu 2017 r., tj. przed złożeniem wniosku o grant, wyniosła ok. 600 osób. W lutym-marcu 2018 r. planuje przeprowadzić analogiczne badanie w noclegowniach dla bezdomnych kobiet. Łączna próba wyniesie ok. 900 ludzi bezdomnych. Na podstawie danych z próby ludzi bezdomnych (N=900) oraz próby losowej mieszkańców Warszawy o identycznej strukturze płci, wieku i wykształcenia (N=900, dalej: grupa referencyjna) zbuduję model równań strukturalnych.

Na podstawie modelu równań strukturalnych dana zostanie odpowiedź na pytania o zależność deprivacji ekonomicznej od czynników z okresu dzieciństwa (w tym niskiego zaangażowania w naukę jako pierwszego przejawu strategii ucieczkowej, bycia ofiarą przemocy, rozkładu życia rodzinnego), cech osobowości (w tym nonkonformizmu, słabości charakteru) oraz trudności w dorosłości (włączając nałóg, złą sytuację finansową, rozkład życia rodzinnego). Wcześniej analogiczne modele równań strukturalnych budowałem np. w celu poznania uwarunkowań nikotynizmu, demotywacji ekonomicznej, udziału w badaniach profilaktycznych. Techniki modelowania równań strukturalnych pozwalają na rozróżnienie związku bezpośredniego oraz pośredniego. Jako że większość pytań w ankiecie zakładało odpowiedź na skali binarnej ('tak' albo 'nie') albo likertowskiej (od 'zdecydowanie zgadzam się' po 'zdecydowanie nie zgadzam się') model deprivacji ekonomicznej zostanie oszacowany rzadką techniką diagonalnie ważonych najmniejszych kwadratów ze skorygowaną statystyką testową chi-kwadrat (WLSMV lub DWLS). Modelowanie równań strukturalnych to technika statystyczna idealna do modelowania postaw i innych konstruktów społecznych. Projekt będzie zarazem okazją do prezentacji techniki statystycznej. W przygotowywanej pracy doktorskiej pokazuję, że modele równań strukturalnych tylko sporadycznie były estymowane w Polsce techniką WLSMV lub DWLS.

W społecznej świadomości częsta jest opinia, że ludzie bezdomni są winni sami sobie. W rzeczywistości prawdziwa zdaje się być moja hipoteza o warunkowaniu bezdomności głównie poprzez czynniki okresu dzieciństwa. Niedobre relacje z co najmniej z jednym z rodziców w dzieciństwie zadeklarowało w prowadzonym przeze mnie badaniu 43% osób bezdomnych. Z niepełnej rodziny pochodzi zaś 27% ludzi bezdomnych. Hipoteza o znaczeniu czynników okresu dzieciństwa może być zweryfikowana jednak jedynie na drodze modelowania statystycznego, do czego konieczna jest realizacja badania w grupie referencyjnej.

83% ludzi bezdomnych chciałoby wyjść z bezdomności poprzez rozpoczęcie etatowej pracy i wynajęcie mieszkania. Najczęstszym zaś marzeniem ludzi bezdomnych jest własne mieszkanie, praca oraz cofnięcie czasu (pytanie otwarte). Ludzie cierpiący deprivację zwykle nie są zdemotywowani ekonomicznie. Inne są uwarunkowania deprivacji i demotywacji. Na podstawie danych PAN zbudowałem w ramach pracy doktorskiej model równań strukturalnych, na podstawie którego określiłem, że demotywacja ekonomiczna w niewielkim stopniu jest związana z czynnikami zewnętrznymi.

Efektom rzeczowym projektu mają być dwie anglojęzyczne publikacje naukowe, w których zaprezentowane zostaną wyniki modelowania statystycznego. Wnioski z modelowania będą prezentowane również na międzynarodowej konferencji. Pomniejszy cel projektu to badanie przyczyn trwania w bezdomności. Na podstawie co najmniej 20 pogłębionych wywiadów indywidualnych oraz wyników rzeczowego badania ankietowego zanalizowane zostaną wybrane zagadnienia obecnego życia bezdomnych. W czasie wywiadów nacisk będzie kładziony na satysfakcję z życia, plany dotyczące przyszłości, posiadanie wiedzy o ofercie bezpłatnego kształcenia osób dorosłych. Analiza zostanie opublikowana w polskojęzycznym czasopiśmie naukowym.

W Polsce jest co najmniej 33 tys. ludzi bezdomnych. Projekt ograniczony jest do celów poznawczych, jednak motywacją do realizacji przedstawionego wyżej projektu jest dla mnie otwartość i serdeczność ludzi bezdomnych, krzywdzące stereotypy oraz empatia bólu, z jakim większość z nich mówiła o swoim życiu.